

FESTINA LENTE – KUINKA HITAASTI EU:N PITÄISI KIIREHTIÄ LAAJENTUMISTA?

TANJA TAMMINEN

Tuettu
Eurooppa-tiedottamisen
valtionavusta

KIRJOITTAJA

Tanja Tamminen

MAAPROFIILIT

Samuel Tammekann

HANKKEEN KOORDINOINTI

Maria Mekri

TAITTO JA KAAVIOT

Samuel Tammekann

JULKAISIJA

SaferGlobe

Marraskuu 2023

ISBN: 978-952-6679-29-7 (painettu)

978-952-6670-30-3 (pdf)

Kuva: Oleksander Zhabin

Julkaisu on toteutettu Suomen ulkoministeriön hankerahoituksella.

KIRJOITTAJA

Kirjoittaja Tanja Tamminen on SaferGloben hallituksen puheenjohtaja. Hän on dosentti Turun yliopistolla erityisalanaan Euroopan turvallisuuskysymykset. Hänen väitöskirjansa Pariisin Sciences Po:ssa (2009) käsitteli EU-politiikkaa Balkanilla, ja hän on työskennellyt muun muassa siviilikriisinhallintatehtävissä Kosovossa ja Ukrainassa. Tamminen vetää tällä hetkellä EU-rahoitteista dialogiprojektia Etelä-Kaukasuksella.

Yhteystiedot: <https://diacoord.com/tanja-tamminen/>

Julkaisu on osa SaferGloben hanketta Ulkoisesta sisäiseksi: EU:n laajeneminen konfliktien keskellä. Ulkoministeriön Eurooppatiedotus on myöntänyt hankkeelle valtionavustusta kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedottamiseen vuodelle 2023. Kirjoituksessa esitetyt näkemykset eivät välttämättä edusta ulkoministeriön tai SaferGloben näkemyksiä.

Tekstiä saa vapaasti jakaa ja kopioida.

Julkaisun tietoja käytettäessä tai siteerattaessa on mainittava lähde.

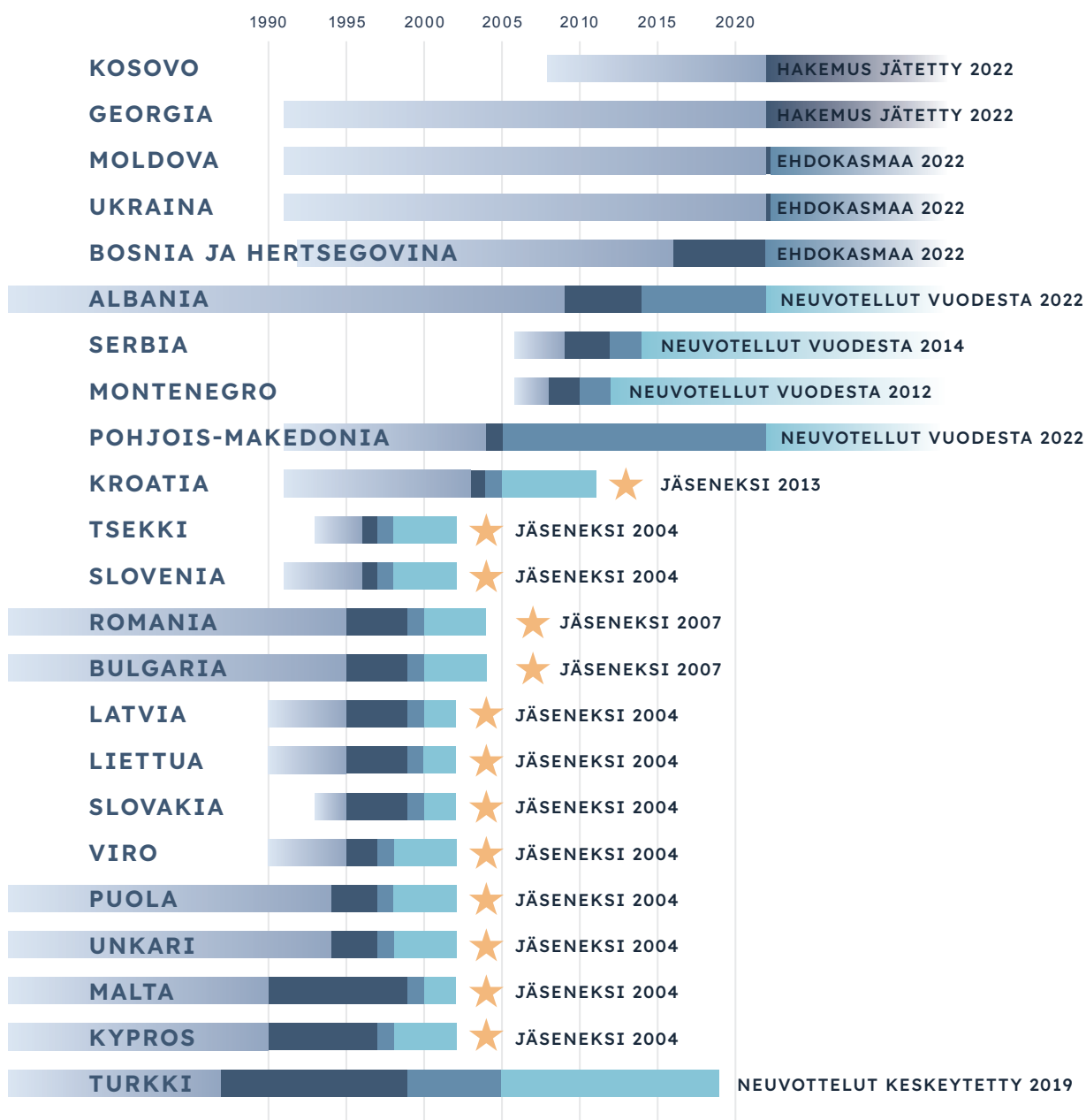
Tuettu
Eurooppa-tiedottamisen
valtionavuista

SISÄLLYS

- 7 **ALKUSANAT:** EU:n laajentumisagendan kyseenalainen kestävyys
- 8 2000-luvun alkuvuosien opit
- 8 Balkanin junan viimeiset
- 9 Venäjän murheenkryynit
- 10 EU-johtajien uusi uskaliaampi linja
- 12 **PÄÄTELMÄT:** Odotustenhallinnan tärkeys

- 14 **BOSNIA JA HERTSEGOVINA:** tulevaisuus umpikujassa?
- 15 **MOLDOVA:** kaksi tulevaisuutta
- 16 **GEORGIA:** riittääkö pelkkä unelma?
- 18 **UKRAINA:** rauhanprojektin tulikoe
- 19 **KOSOVO:** pitkällä tiellä valoisampaan tulevaisuuteen
- 22 Pidäkkeitä jäsenyydelle ja EU-jäsenyyden lupauksia

- 25 **LÄHDELUETTELO JA KIRJALLISUUTTA**

EU:n uusimmat jäsenmaat ja potentiaaliset jäsenmaat jäsenhakemuksen jättöjärjestyksessä. Turkkiä lukuunottamatta kaikki ennen vuotta 2000 EU:n jäseneksi hakeneet valtiot ovat päässeet EU:n jäseniksi noin vuosikymmenen kestäneen prosessin jälkeen, joka kattaa jäsenhakemuksen, ehdokasmaastatuksen, jäsenyysneuvottelut ja virallisen liittymisen unioniin, usein kansanäänestyksen tuloksena. Vuosituhannen vaihteen jälkeen hakeneista enää ainoastaan Kroatia on päässyt kulkemaan tämän tien loppuun asti.

EU:n laajentumisagendan kyseenalainen kestävyys

Ukraina, Moldova ja Georgia kolkuttelevat EU:n ovella toivoen EU-maiden johtajien päättävän joulukuun 2023 huippukokouksessa jäsenyysneuvottelujen avaamisesta. Poliittinen paine on kova antaa ainakin Venäjän painostuksen alla oleville Ukrainalle ja Moldovalle tämä tärkeä askel kohti eurooppalaista perhettä ja pois Venäjän valtapiiristä.

Todellisuus mahdollisesta laajentumisvauhdista on kuitenkin aivan toista maata. Monet asiantuntijat muistuttavat, että EU-johtajien lupaukset näiden maiden jäsenyydestä ensi vuosikymmenen vaihteessa ovat liioiteltuja. Länsi-Balkanilla Pohjois-Makedoniassa, Albaniassa, Serbiassa ja Montenegrossa Kosovosta ja Bosnia-Hertsegovinasta puhumattakaan hallitukset ja kansalaiset tietävät, kuinka hidaskäynnin prosessi voi olla. Nämä maathan ovat pyrkineet EU:hun jo yli kaksikymmentä vuotta.

Keskustelua käydään nyt, kuinka EU:n päätöksentekojärjestelmä olisi uudistettava, jotta unioni pystyy toimimaan Ukrainan ja muiden uusien jäsenmaiden liittyessä. Myös jäsenyysprosessin askelmia pohditaan, jotta uudet jäsenmaat täyttävät varmasti tarvittavat kriteerit. Kysymys laajentumispolitiikan kestävydestä ei kuitenkaan liity vain hakijamaiden jäsenyykselle mittaamiseen ja EU:n rakenteiden valmiuteen integroida uusia jäsenmaita, vaan myös siihen, miten kansalaiset niin EU:ssa kuin hakijamaissaakin ovat tunnetasolla valmiit ottamaan vastaan laajentumisprosessissa eittämättä vastaan tulevat muutokset, ongelmat ja pettymykset.

Vaikka jäsenyysneuvottelut ovat melko teknisiä, niiden eteneminen, jarruttaminen ja lopputulos ovat poliittisen tahdon varassa. Kun jäsenyyskysymys lopulta tulee EU-maiden päätettäväksi, on kansalaismielipide keskeisessä roolissa. Jos laajentumispolitiikan halutaan olevan uskottavaa, olisi EU:n johtajien lisäksi myös nykyisten jäsenmaiden poliittisen johdon otettava ajoissa selkeä linja laajentumisen puolesta julkisessa keskustelussa EU:n sisällä. Samalla olisi tärkeää kertoa hakijamaiden kansalaisille avoimesti prosessista, joka voi hidastua tai jopa päätyä umpikujaan (kuten neuvottelut Turkin kanssa) perusteettomien lupauksen sijaan.

2000-luvun alku- vuosien opit

Kommunismien kaaduttua Keski- ja Itä-Euroopan maat suuntasivat katseensa kohti EU:a. Liittoutumattomat maat Suomi, Ruotsi ja Itävalta olivat ensimmäiset jäsenet, jotka liittyivät EU:iin tämän poliittisen murroksen jälkeen 1995. Kööpenhaminan kriteerit oli päätetty huippukokouksessa 1993, ja niiden pohjalta kehitettiin laajentumisprosessi, joka kulminoitui 2004 kymmenen maan liittymiseen EU:iin – mukaan luettuna Slovenia ainoana entisen Jugoslavian tasavaltana.

EU pyrki uudistamaan rakenteitaan myös 2000-luvun laajentumisaallon alla. Eurooppa-valmistelukunnan (konventti) laatima ehdotus sopimukseksi Euroopan perustuslaista johti lopulta negatiivisiin kansanäänestyksiin Ranskassa ja Alankomaissa. Laajentumisväsymyksestä tehtiin syntipukki kansalaisten EU-vastaisille näkemyksille. Katseet käännettiin talouskriisiin ja pois laajentumisesta. *“Pacta sunt servanda”* oli silloisen laajentumiskomissaari Olli Rehnin motto – lupauksista on pidettävä kiinni – eikä laajentuminen täysin pysähtynyt. Kymmentä Itä- ja Keski-Euroopan maata seurasivat itäisen Balkanin maat Bulgaria ja Romania (2007), joille asetettiin erityinen oikeusvaltiovalvontamekanismi, sekä Kroatia (2013) seuraavana entisen Jugoslavian maana. Muut Länsi-Balkanin maat jäivät odottamaan vuoroaan.

Nykyiselle komissiolle tekisi mieli sanoa *“festina lente”* – kiiruhda hitaasti – ja varoitella liian nopeista lupauksista, joilla ei välttämättä ole todellisuuspohjaa, jos EU:n kansalaiset kääntyvät laajentumista vastaan tajutessaan Ukrainan koon ja laajentumisen hintalapun tai jos EU:n rakenteet eivät pysty uudistumaan positiivisessa yhteisymmärryksessä. Sopeutuvatko suuret jäsenmaat todella uuteen tilanteeseen, jossa Ukrainan kokoisella jäsenvaltiolla yhtäkkiä onkin suuri päätösvalta perustajajäsenten Ranskan ja Saksan rinnalla. Ja kuka jää taas näissäkin prosesseissa odotuslistalle: Bosnia-Hertsegovina ja Kosovo Balkanin viimeisinä kysymysmerkeinä? Entä Venäjän valtapiiiristä hissukseen

askelia ottava Georgian naapurimaa Armenia – Turkin ja Azerbaidžanin ristipaineessa – joka on juuri kotouttamassa yli satatuhatta evakkoa Vuoristo-Karabahin alueelta? Onko EU:lla valmiuksia ottaa suurempaa vastuuta esimerkiksi Etelä-Kaukasuksen alueen tulevaisuudesta, jos jäsenyysneuvottelut Georgian kanssa jonain päivänä avataan? Yhteisen ulkopoliittisen äänen löytäminen tuntuu jo nyt lähes mahdottomalta erilaisten sisäpoliittisten vaatimusten ja taloudellisten intressien ristipaineessa. Jäsenmailla ja näin ollen tulevalla huippukokouksella joulukuussa on suuri vastuu näiden kysymysten pohdinnassa.

Balkanin junan viimeiset

Viimeisten EU:n ulkopuolella odottavien Balkanin maiden odotetaan hitaasti täyttävän jäsenyyden ehdot. Pohjois-Makedonia sai hakijamaastatuksen jo 2005, Montenegro 2010, Serbia 2012, Albania 2014 ja Bosnia-Hertsegovina vihdoin joulukuussa 2022. Kosovolle on annettu vain EU-jäsenyysperspektiivi. Monelle EU-maalle Balkanin maine epätasapainoisena alueena on ollut vaikea pala niellä laajentumiskeskustelussa, mutta myös kansalliset intressit ja kahdenkeskiset ongelmat ovat nousseet laajentumisen hidasteiksi. EU-jäseniksi päässeillä naapurimailla on täysi mahdollisuus hidastaa hakijamaiden edistymistä laajentumislinjalla.

Pohjois-Makedonialle annettiin ehdokasmaastatus muutama vuosi Ohridin sopimusten jälkeen tilanteen rauhoittamiseksi albaanivähemmistön ja slaavienemmistön välillä. Vaikka EU:n komissio kehotti avaamaan neuvottelut vuodesta 2009 alkaen, kiista Kreikan kanssa maan nimestä esti jäsenyysneuvottelut aina vuoteen 2020, kunnes Makedonia edellisenä vuonna muutti nimensä Pohjois-Makedoniaksi. Nyt toinen naapurimaa Bulgaria on löytänyt laajentumisneuvotteluista tilan, jossa viedä omia kansallisia intressejään eteenpäin, eikä

se anna Pohjois-Makedonia edetä jäsenneuvotteluissa. Yhtään neuvottelulukua ei ole avattu. Pohjois-Makedoniaa kooltaan muistuttavan **Albanian** neuvottelut avattiin virallisesti vasta viime vuonna 2022. Kreikalla on omat intressit maan pienen kreikkalaisvähemmistön asioissa, eikä Albaniakaan siis pääse helpolla EU-naapurin rinnalla.

Serbia sai perinnöksi entisen Jugoslavian hallintorakenteet, olihan Belgrad Jugoslavian pääkaupunki. Sillä oli siis alun perinkin parhaat mahdollisuudet nopeaan edistymiseen jäsenyyskriteerien täyttämässä. Serbia oli kuitenkin ikävässä asemassa Jugoslavian hajoamisodissa, eikä EU-jäsenyys ole ollut kansalaisten suurin haave viime vuosina. Serbialaiset kokevat 2008 itsenäistyneen Kosovon kuuluvan Serbiaan ja äänestävät vuodesta toiseen kansallismielisen hallituksen, joka ei edes Venäjän hyökättyä Ukrainaan ole liittynyt EU:n ulkopolitiittisiin linjauksiin Venäjää vastaan eikä Venäjän vastaisiin pakotteisiin. 2014 avatut neuvottelut ovat kuitenkin edenneet, sillä yli puolet neuvotteluluvuista on jo avattu. Pikkuinen kuudensadantuhannen asukkaan **Montenegro** on jakautunut itsenäisyysmielisiin ja Serbia-mielisiin. Sen kanssa neuvottelut aloitettiin vuonna 2012, ja kaikki 33 neuvottelulukua on avattu, ja kolme alustavasti jo suljettu.

Sen sijaan **Bosnia-Hertsegovina**, joka kärsi pahiten Jugoslavian hajoamissodista (pääkaupunki Sarajevo oli piiritettynä lähes neljä vuotta, ja yli satatuhatta ihmistä kuoli Bosnian sodassa), on todella vaikeassa tilanteessa, sillä Daytonin rauhansopimuksessa luotu monisäikeinen valtionrakente lienee kyvytön vastaamaan laajentumisneuvottelujen vaatimuksiin. Rauhansopimuksen luoma perustuslaki on jo todettu EU:n ihmisoikeuksien vastaiseksi, sillä poliittisiin johtovirkoihin pääsee vain kolmen kansallisuuden edustajat (serbit, kroatit ja bosniakit). Väkivaltaisuuudet lopettanut vallanjako kolmen suuren ryhmän välillä säilyy yhä, eivätkä ryhmät ole

valmiita uudistamaan hallintorakennetta, joka voisi viedä kansallisuuksilta niille luvutut valtaoikeudet. Lisäksi liittovaltion osa, Serbia- ja Venäjä-mielinen Serbitasavalta (Republika Srpska), on selkeästi haluton lähtemään EU-tielle, ja alueen johtajat päinvastoin pyrkivät eri tavoin heikentämään liittovaltion rakenteita. EU antoi viime vuonna maalle hakijamaastatuksen, mutta on kyvytön rauhoittamaan maan sisäpoliittista tilannetta ja vahvistamaan valtion yhtenäisyyttä.

Kosovo on toinen esimerkki Balkanin valtiosta, jolla ei ole uskottavaa EU-jäsenyysperspektiiviä EU:n virallisesta retoriikasta huolimatta. Viisi jäsenmaata ei tunnusta Kosovon itsenäisyyttä, mikä johtaa siihen, ettei yhteislinjaa Kosovon suhteen voi löytää. Näin ollen Kosovon albaanienemmistöisellä johdolla ei ole poliittista painetta kuunnella EU:n ohjeistuksia kuin omien intressiensä näkökulmasta. Samalla serbivähemmistön ääriainekset pyrkivät horjuttamaan nuoren valtion tasapainoa. Serbian ja Kosovon EU-tie on kuitenkin liitetty yhteen niin, että molempien eteneminen (vaikkakin eriarvoinen sellainen, kun toinen neuvottelee jäsenyydestä ja toisella ei ole edes ehdokasmaastatusta) on linkattu niin kutsuttuun ”normalisaatioprosessiin”. Serbialta ei vaadita Kosovon itsenäisyyden tunnustamista (eiväthän viisi jäsenmaatakaan sitä tunnusta) mutta Serbialta odotetaan, ettei se estä Kosovon liittymistä kansainvälisiin järjestöihin. Molempien odotetaan pääsevän neuvotteluratkaisuihin erilaisissa käytännön kysymyksissä. Neuvottelut jatkuvat.

Venäjäen murheenkryynit

EU olisi voinut jatkaa tällä jarruttelevalla laajentumistiellä vielä pitkään, ellei Venäjä olisi hyökännyt Ukrainaan 24. helmikuuta 2022. Neljä päivää myöhemmin **Ukraina** haki EU:n jäsenyyttä, ja sille annettiin hakijamaastatus saman tien kesäkuun 2022 Eurooppa-neuvostossa. **Moldova** ja **Georgia** eivät halunneet jää-

dä tästä junasta ja jättivät jäsenhakemuksensa maaliskuussa 2022. Venäjän uhan alla Moldova-alle annettiin hakijamaan asema yhtä aikaa Ukrainan kanssa, kun taas Georgialle annettiin vain lupaus tästä, kunhan maa täyttää listan vaadittuja uudistuksia. Uusia askelia odotetaan joulukuun 2023 Eurooppa-neuvostossa.

EU ei ole selkeästi ottanut kantaa, miten jäsenyyskysymys näiden kolmen maan kanssa ratkaistaan, jos ne eivät suoraan hallinnoi osaa alueistaan. Moldovaan kuuluvalla Transnistrian alueella on yhä venäläisiä sotilaita ja neuvostoajoilta periytyviä asevarastoja. Venäjän etupiirissä Abhaasia ja Etelä-Ossetia ovat selkeästi eriytyneet emämaa Georgiasta, eikä niiden tulevaisuudesta ole kenelläkään uskottavaa arviota. Venäjän ulkopoliittisena tavoitteena on ollut entisten neuvostotasavaltojen pitäminen omassa valtapiirissään, ja monet tulkitsivat Venäjän sotatoimien niin Georgiassa 2008 kuin Ukrainassakin 2014 alkaen olevan pyrkimys estää näitä maita lähentymästä NATO:a ja EU:a. Uhittelu on kuitenkin johtanut aivan toisenlaiseen lopputulemaan.

Retoriikka EU:ssa laajentumisagendan ympärillä on selkeästi muuttunut realistiseen ja geopolitiikkaa painottavaan suuntaan. Jos EU aiemmin käytti tiukkaa ehdollisuuspolitiikkaa jo hakijamaan asemasta päättäessään, on järjestys nyt muuttunut niin, että näiden kolmen Venäjän valtapiirissä rimpuilevan naapurimaan ehdokasmaastatus nähdään tärkeänä poliittisena viestinä niiden siirtymisestä vahvemmin EU:n piiriin. Tämä poliittinen viesti kuitenkin saattaa nostaa vääriä ja ylimitoitettuja toiveita uusissa hakijamaissa: ymmärrys siitä, että EU-jäsenyysneuvottelujen alku ei tarkoita nopeaa integraatiota on hyvin vähäinen kansalaisten piirissä. Hakijamaiden kansalaisten väärinmitoitettut odotukset voivat vaikuttaa maiden sisäisten risiriitojen kasvuun. Esimerkiksi Moldovassa noin kolmannes kansalaisista ei ole EU-jäsenyyden puolella, vaikka maata tällä hetkellä hallitsee-

kin erittäin EU-myönteinen hallitus. Georgian kansalaiset ovat laajalti EU:n puolella, mutta hallitus ei vaikuta täysin motivoituneelta vaadittujen uudistusten toimeenpanoon, mikä vaikuttaa yhteiskuntarauhaan myös tulevaisuudessa. Ukrainalaiset keskittyvät sodan voittamiseen, mutta perusteettomat uskomukset nopeasta EU-jäsenyydestä sodan jälkeen voivat nostaa ääriainesten kannatusta, kun toiveet eivät toteudukaan.

EU-johtajien uusi uskaliaampi linja

Viime vuosikymmenenä laajentumisesta puhuttiin hyvin vähän. Pian Kroatian liittyttyä 2013 huomio suuntautui prosessiin, joka lopulta johti Ison-Britannian eroamiseen Euroopan unionista vuonna 2020. Komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker myös julisti viisivuotiskautensa alussa 2014, ettei uusia jäsenmaita otettaisi hänen kaudellaan sisään. Ennen Ukrainan sotaa EU oli kiinnostuneempi sisäpoliittisista haasteistaan, kuten pakolaiskriisistä.

Uudessa maailmanpoliittisessa tilanteessa, kun itäisen naapurisuuspolitiikan maat haluavat lähentyä EU:ta uudella vauhdilla, on EU tilanteessa, että sen on pohdittava itäsuhteensa aivan uudelleen. Ukraina, Moldova ja Georgia aloittelevat pian jäsenyysneuvotteluja. Venäjään aiemmin tukeutuneessa Armeniassakin on vuoden 2020 Azerbaidžanin kanssa käydyn sodan jälkeen EU:n siviilikriisinhallintamissio EUMA, vaikka maa vielä kuuluukin Venäjän vetämään Kollektiiviseen turvallisuusjärjestöön. Azerbaidžanilla on hyvin kevyt yhteistyösopimus EU:n kanssa, mutta se on tässä uudessa tilanteessa erittäin tärkeä energiantuottajakumppani erityisesti muutamalle EU-jäsenmaalle. Tämän vuoksi EU:n on vaikea löytää tiukkaa linjaa Azerbaidžanin suhteen, vaikka armenialaisväestö on juuri paennut Azerbaidžanille kuuluvasta Vuoristo-Karabahista.

Puheessaan unionin tilasta syyskuussa 2022 nykyinen Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen muistutti, että Länsi-Balkan, Ukraina, Moldova ja Georgia ovat yhteistä perhettä, eikä EU ole täydellinen ilman näiden maiden jäsenyyttä.¹ Euroopan neuvoston puheenjohtaja Charles Michel on vahvistanut viestiä pyrkimällä kehittämään laajentumisprosessista dynaamisempaa. Hän on jopa rohkeasti tarjonnut aikatauluja uudistuspolitiikan rohkaisemiseksi hakijamaissa. Michel sanoi puheessaan² elokuussa 2023 Länsi-Balkanin maille, että ”molempien puolten on vuoteen 2030 mennessä oltava valmiita laajentumiseen”. Michelin lisäksi myös laajentumiskomissaari Olivér Várhelyin mukaan myös Ukraina voi olla EU:n jäsen ennen vuotta 2030³, mutta todellista taitoa tarvitaan: Ukrainan on täytettävä kriteerit ja EU:n sisäisten rakennemuutoksien pitäisi myös olla valmiit.

1 Von der Leyen, 2022.
2 Michel, 2023.
3 Brzozowski, 2023.

Vaikka Ranskan ja Saksan nykyinen johto tukee laajentumisagendaa ja on tehnyt selkeitä ehdotuksia⁴, miten tässä tulisi edetä, ei komission puheenjohtaja von der Leyen puolestaan halua määrittellä aikataulua sille, milloin Ukraina tai EU:n muut hakijamaat voisivat päästä jäseniksi. Suomessakin yhä vannotaan ehdollisuuspolitiikan nimeen, vaikka laajentuminen nähdäänkin ”geopoliittisena välttämättömyytenä”.⁵ Kaikki jäsenmaat eivät suinkaan jaa tätä optimismia. Kun neuvottelut etenevät, myös kahdenkeskiset kysymykset nousevat esiin. Esimakua saatiin jo keväällä 2022, kun Puola älähti Ukrainan halvasta viljasta sisämarkkinoilla.⁶ Maatalouspolitiikka monen muun politiikka-alan rinnalla vaatii syviä uudistuksia valtavan maan kuten Ukraina liittyessä unioniin. Lisäksi nykyisistä nettosaa- jista tuleekin nettomaksajia. Ovatko aiemman laajentumisaallon maat, jotka ovat tottuneet vahvaan EU-tukeen, valmiita luopumaan asemastaan?

4 Costa ym. 2023.
5 Husu, 2023.
6 Henley, 2023.

Odotustenhallinnan tärkeys

Laajentumiskysymyksissä nousee usein esiin kysymys EU:n uskottavuudesta. Pitävätkö EU-tasolla annetut lupaukset hakijamaille? Onko prosessi liian herkkä poliittiselle pelille, kuten naapurimaiden painostus Balkanin maiden kohdalla tai geopoliittinen tarve nopeuttaa prosessia Ukrainan ja Moldovan kysymyksissä ovat osoittaneet? Kun kahdenvälisiä ristiriitoja ei ole, osa jäsenmaista lienee valmis jopa joustamaan jäsenyyskriteerien tulkinnoissa, kun taas osa painottaa tiukkaa hakijoiden omille meriiteille pohjautuvaa linjaa. On myös selvää, että osalle jäsenmaista EU:n tuki globaalille etelälle on ainakin yhtä tärkeässä asemassa kuin suhteet Itä- ja Kaakkois-Eurooppaan. Joulukuun huippukokouksen päätöksiä on mahdoton arvata, mikä kuvaa hyvin EU-linjausten poliittisuutta. Kaikki askeleet eivät todellakaan perustu hyvin määriteltujen kriteerien täyttämiseen, vaan poliittisella tahdolla on aina ollut suuri merkitys EU:n laajentumisessa, oli kyse sitten Ranskan jarruttamasta Ison-Britannian jäsenyydestä 60-luvulla tai nopeasta Kreikan ja Espanjan integroinnista niiden nuoren herkan demokratiakehityksen vahvistamiseksi 70-luvulla.

Jos hyväksytään ajatus, että laajentumisagenda on puhtaasti poliittinen, menetetään kuitenkin se tärkeä työkalu, joka EU:lla on 90-luvulta lähtien ollut hakijamaiden uudistusten vahvistajana ja demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltio- ja markkinatalouskehityksen suunnan näyttäjänä. Meriittejä ja ehdollisuuspolitiikkaa kannattavan

linjan merkitys ja saavutukset on todistettu viimeisimmän laajentumisaallon mukana. Keski- ja Itä-Euroopan kehitys on tärkeä esimerkki siitä, miten asteittainen neuvotteluprosessi valmisti maat EU:n sisäiseen kilpailuun ja on mahdollistanut uusien jäsenmaiden tasapainoisen integraation ja kestävän kehityksen. Liian nopea integraatio voi aiheuttaa vakavia vaikeuksia vaikkapa uuden jäsenvaltion yritysten kilpailukyvyille. Myös korruptio tulee kitkeä mahdollisimman hyvin hallintorakenteista jo ennen jäsenyyttä.

On tärkeää, että jäsenyysvaatimukset ovat selkeitä myös hakijamaiden kansalaisille, ei vain neuvottelupöytien virkamiehille. Kansalaisten on vaadittava uudistuksia hallinnoiltaan, jos todellista tahtoa EU-jäsenyydelle on. Monet uudistuksista eivät kuitenkaan ole helppoja eivätkä välttämättä lyhyellä aikavälillä edes miellyttäviä suurelle yleisölle. EU-jäsenyyden hinta on siis ymmärrettävä myös äänestäjäkunnassa. Hitaasti etenevät prosessit ja ikäviksi koetut uudistukset voivat nostaa ääriaineksia tai populistisia EU-vastaisia ääniä myös vaaleissa. EU:n ei tietenkään tule puuttua hakijamaiden sisäpolitiikkaan, mutta epärealistiset lupaukset voivat väärällä tavalla pelata EU-vastaisten toimijoiden ja uudistusten vastustajien pussiin. Odotustenhallinta on siis sekä EU:n että EU-myönteisten poliittisten voimien yhteisessä intressissä.

Matka EU:hun on nähtävä tärkeänä osana jokaisen hakijamaan kansallista historiaa, ja matkan askeleet yhteiskunnallisesti tärkeinä yhteisinä hankkeina, ei vain virkamiesten ja poli-

tikkojen tehtävänä. Muuten vaikeudet EU-tiellä voivat nopeasti vaikuttaa yhteiskuntaa epätasapainottavina tekijöinä, mitä kukaan ei muutenkin konfliktierkillä alueilla toivo. Liian usein vastuu heitetään puhtaasti EU:lle vaikeuksia kohdattaessa, eikä omaa roolia tilanteessa haluta nähdä.

Voivatko vanhat jäsenmaat tähän sitten jotenkin vaikuttaa? Kokemusten jakaminen, ihmisten väliset yhteydet vanhojen ja hakijamaiden välillä niin koulu- ja yliopistovaihtoista kansalaisjärjestöyhteistyöhön ovat tärkeitä työkaluja tässä työssä. Hallintojen tukeminen neuvotteluissa ei ole puhtaasti "EU-laaajentumismyönteistä politiikkaa" vaan pragmaattinen lähestymistapa Euroopan lähialueiden vakauttamiseksi. Tämä on ollut selkeästi EU:n linja Balkanilla, mutta pitkittyneet prosessit ovat vieneet "EU-porkkanalta" uskottavuuden. On tärkeää, ettei saman anneta tapahtua itäisessä naapurustossa, jos EU-laaajentuminen halutaan pitää uskottavana. Muussa tapauksessa olisi tärkeä sopia monen nopeuden EU:sta ja jopa sisäisesti eriytyvästä

integraatiosta⁷ nopeasti, eikä lupailla yhtä ja lopulta tarjota toista neuvotteluprosessien pitkitäessä.

EU:n identiteetti on aina perustunut laajentumiselle. Pienestä kuuden perustajajäsenen Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä (1951) se on laajentunut 27 jäsenvaltion ja 436 miljoonan asukkaan unioniksi, jolla on yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, yli 180 miljardin vuotuinen budjetti ja lähes kattavasti avoimet sisäraajat. Integraatioprosessi on yhteinen taival, jossa liian helposti saavutettu jäsenyys voi aiheuttaa epätasaa-arvoa maiden välillä. Jokaisen jäsenen on kyettävä tukemaan EU:n sisäistä kasvua ja integraation syventymistä. Mitä tahansa joulukuun huippukokous päättääkin, tulevina vuosina mitataan EU:n kestävyyttä ja uskottavuutta aivan uudessa geopolittisessä ilmapiirissä.

⁷ Ks. Esim. UPI:n EU IDEA -tutkimushanke: <https://www.fiaa.fi/projekti/eu-idea-integration-and-differentiation-for-effectiveness-and-accountability>

LAAJENTUMISAGENDAN USKOTTAVUUDEN VAHVISTAMISEKSI

- Julkisen keskustelun lisääminen EU:n sisällä ja hakijamaissa
- Tutkimushankkeet ja EU:n sisäisten rakenneuudistusvaihtoehtojen avoin käsittely
- Neuvotteluprosessien avoimuuden lisääminen
- Kahdenkeskisten ristiriitojen siirtäminen pois neuvottelupöydistä: paluu komission vetämiin teknisiin prosesseihin, joissa neuvottelulukujen avaamisesta ei voi tehdä poliittista kynnyskysymystä vaatien täyttä yksimielisyyttä jäsenmaiden välillä (näin poliittisen pelin vaikutusta voidaan vähentää)

HAKIJAMAIDEN EU-PROSESSIEN TUKEMISEKSI

- Kansalaisjärjestöyhteistyö EU:n ja hakijamaiden välillä
- Liikkuvuus ja ihmisten väliset kontaktit
- Opiskelija- ja opettajavaihto
- Hallinnonkehittämishankkeet (kokemusten ja hyvien käytänteiden jakamiseksi)
- Dialogiprojektit (konfliktienratkaisun tueksi)
- Avoin keskustelu ja tiedotus

MAAPROFIILIT

Samuel Tammekann

BOSNIA JA HERTSEGOVINA: Tulevaisuus umpikujassa?

Bosnia ja Hertsegovina (BiH) jätti vuonna 2016 Euroopan unionille jäsenhakemuksensa ja on sittemmin edennyt joissain määrin liittymisprosessissa. Maan sisäpoliittinen tilanne, erityisesti Bosnian sodan synnyttämä monimutkainen hallintorakenne, on kuitenkin luonut esteitä liittymisneuvotteluille. Vuonna 2021 kärjistynyt kriisi Serbitasavallan ja valtionjohdon välillä hellitti kuitenkin vuoden 2022 joulukuussa, jolloin Eurooppa-neuvosto päätti viimein myöntää Bosnia ja Hertsegovinalle ehdokasmaan aseman.¹ Euroopan unioni on kehottanut uutta ehdokasmaata etenemään kiireellisesti tiellään kohti EU-jäsenyyttä ja panemaan täytäntöön keskeiset uudistukset ja sitoumukset, jotta liittymisneuvottelut voidaan aloittaa.²

Bosnia ja Hertsegovinan alueella ovat läpi historian ristenneet eri kulttuurit, uskonnot ja suurvaltaintressit. Valtion sijainti Länsi-Balkanilla on tehnyt siitä kohtauspaikan idän ja lännen välillä tuoden mukanaan niin vaurautta kuin konflikteja. Rikas historiallinen perintö on luonut alueesta monietnisen ja moniuskonnollisen mosaiikin, jossa Bosnia ja Hertsegovinan kansa, pääosin ortodoksiset serbit, katoliset kroaatit ja islaminuskoiset bosniakit, ovat eläneet vuosatojen ajan rinnakkain ja ristipaineisiin sopeutuen.

1 Eurooppa-neuvoston kokous 15.12.2022.

2 Eurooppa-neuvosto, 2023. "Bosnia ja Hertsegovina."

1900-luvun aikana suurvaltojen hajoamissodat ja nationalistiset liikkeet kärjistikivät etniset jännitteet paikoitellen verisiksi konflikteiksi, joista viimeisimpänä ja traagisimpana muistetaan Bosnian sota. Yhdysvaltojen vuonna 1995 välittämä Daytonin rauhansopimus lopetti sodan ja loi nykymuotoisen Bosnian ja Hertsegovinan valtiorakenteen ja perustuslain.

Daytonin sopimus jakoi maan kahteen poliittiseen entiteettiin, pääasiassa bosniakkien ja kroaattien asuttamaan Bosnian ja Hertsegovinan federaatioon ja serbienemmistöiseen Serbitasavaltaan, joita johtavat yhdessä kutakin kansallisuutta edustavat kolme presidenttiä. Vaikka sopimus lopettikin väkivaltaisuuudet, se myös vakiinnutti maan etnisen moninaisuuden alueelliseksi jakolinjoiksi.

Sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo maassa kansainvälisen yhteisön korkea edustaja, joka voi käyttää maassa määräysvaltaa monimutkaisen ja poikkeuksellisen suuren hallintojärjestelmän yli. Demokraattiseen järjestelmään on lisäksi luotu monia sisäisiä lukkoja ja kansallisuuksien välisiä yksimielisyysvaatimuksia, jotka ovat vaikeuttaneet uudistusten läpivientä.

Edellinen korkea edustaja Valentin Inzko totesi YK:n turvallisuusneuvostolle vuonna 2021, että sopimuksen jälkeen syntynyt jakautuminen on käytännössä muuttunut jäätäneeksi konfliktiksi, joissa nationalistiset poliitikot edelleen ajavat sodanaikaisia tavoitteitaan.³ Voimakkaimmin tämä on näkynyt Serbitasavallassa, jossa pre-

3 YK:n turvallisuusneuvosto, 2021.

sidentti Milorad Dodik on kieltäytynyt tunnustamasta Srebrenican kansanmurhaa ja toistuvasti uhannut irrottaa Serbitasavallan liittovaltiosta.

Sisäpolitiikan tekemisestä sodan uhka ja etnonationalistinen politiikka edellä on kuitenkin tullut normi molemmilla puolilla Bosnia-Hertsegovinan yhä selkeämmäksi käynnyttä jakoa, jota ulkomaiset tukijavaltiot ovat entisestään edesauttaneet.^{4,5} Poliitikoistaan huolimatta useimmat ihmiset ovat historiansa saatossa oppineet elämään arjessaan limittäin ja rinnakkain – eivät ehkä yhdessä, mutta eivät myöskään avoimessa konfliktissa.

MOLDOVA: Kaksi tulevaisuutta

Moldova on pieni eurooppalainen valtio, joka tasapainottelee eri identiteettien välillä. Tällä historiallisesti Bessarabiaksi kutsutulla alueella on kulkenut useita rajoja, ja kiinnostusta siihen ovat osoittaneet niin Venäjä, Osmanit kuin Romaniakin. Maan nykyiset rajat syntyivät toisessa maailmansodassa, kun Neuvostoliitto yhdisti Romanian miehittämänsä alueet Dnestr-joen takaisiin alueisiin ja muodosti niistä Moldavian neuvostotasavallan.

Moldovassa puhutaan kieltä, jota vastaajasta ja aikakaudesta riippuen voidaan kutsua moldovaksi tai romaniaksi. Virallinen neuvostolinja oli korostaa moldovalaisien romanialaisista irrallista etnistä identiteettiä, ja tämän identiteetti- ja kielikysymyksen kaiut kuuluvat maassa tänäkin päivänä.⁶

Neuvostoliiton hajotessa moldovalaisille avautui mahdollisuus määrittää maalle itsenäinen suunta, mutta näkemykset suunnan suhteen erosivat voimakkaasti. Palautumisesta Romanian yhteyteen, tai ainakin täysin romanialaisesta

Moldovasta, tuli ensimmäiset vaalit voittaneille romanialaisen identiteetin kannattajille aito mahdollisuus. Moldovan slaavivähemmistö puolestaan ajoi selkeästi moldovalaista identiteettiä, jossa venäjän ja moldovan kielillä olisi tasavertainen asema.

Jyrkimmän linjan ottivat Dnestr-joen takaiset slaavilaisemmistöiset alueet, jotka julistautuivat vuonna 1990 yksipuolisesti itsenäiseksi. Muodostettu Transnistrian moldovalaisasavaltta on Venäjän tuella edelleen alueen de facto hallinnoija. Myös samoihin aikoihin irtautunut Gagauzian alue liittyi sittemmin rauhanomaisesti Moldovan autonomiseksi territorioksi.

Moldovan politiikan kaksi pääsuuntausta perustuvat edelleen samalle kysymykselle, joka on Venäjän hyökättyä Ukrainaun saanut entistä voimakkaamman geopolittisen merkityksen. Eurooppa- ja romanialaismielisen PAS-puolueen Maia Sandu nousi vuonna 2020 Moldovan presidentiksi liberaalilla, länsimielisellä ja korruptionvastaisella linjalla, ja pian Venäjän hyökkäyksen alettua vuonna 2022 naapurimaa Ukrainan taakse asettunut hallitus jätti EU-jäsenhakemuksen yhdessä Georgian kanssa.⁷

Sandun hallinnon ja Venäjän äärimmilleen kiristyneet välit kärjistyivät samana vuonna vakavaan sähkö- ja energiakriisiin, kun Venäjältä toimitetun maakaasun hinnat jopa kuusinkertaistuivat.⁸ Venäjään tukeutunut oppositio käytti tilannetta hyväkseen, ja neuvostonostalgiakin hyödyntäneet suuret mielenosoitukset vaativat väliden ja normaalien kauppasuhteiden palauttamista Venäjään.⁹ Venäjänmielisten sosialistien ja kommunistien kaltaisten vanhojen valtapuolueiden rinnalle nousi tällöin myöhemmin perustuslain vastaisena kielletty SOR-puolue, jota oligarkki Ilan Sor johtaa nykyisin maanpaosta.¹⁰

4 Anđelić, 2023.
5 Tervonen, 2022.
6 Fedor, 1995.

7 Eurooppa-neuvosto, 2023. "Moldova."
8 Peltonen, 2023.
9 Rupert, 2023.
10 BBC News, 2023.

Sodan alussa Venäjän pelättiin pyrkivän maayhteyden muodostamiseen Etelä-Ukrainan kautta Moldovaan ja Transnistrian alueen liittämiseen itseensä.¹¹ Energiakriisin ja Moldovan politiikan epävakautumisen taustalla Euroopan hybridikeskus näkee Venäjän vaikuttamisoperaation, joka on viimeinen yritys pysäyttää maan päätyminen osaksi läntistä piiriä ja EU:ta.¹² Tilanne oli kuumimmillaan, kun Sandu syytti yhdessä Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyin kanssa vuoden 2023 alussa Venäjää siitä, että tämä tähtäsi maassa vallankaappaukseen.¹³ Sittenmin Moldova, Transnistriaa lukuun ottamatta, on EU:n ja Romanian tuella saavuttanut itsenäisyyden venäläisestä kaasusta ja öljystä ja siten torjunut tulevat mahdollisuudet energia-aseen käyttöön.¹⁴

Unionikysymys nousee edelleen esiin ajoittain molemmissa maissa. Ukrainan sodan puhjettua unionia Romanian kanssa ja siitä seuraavaa Nato-jäsenyyttä pidettiin mahdollisena turvallisuusratkaisuna Venäjän aggressiota vastaan; helmikuussa 2023 Venäjän ulkoministeri Lavrov uhkasi tämän tekevän Moldovasta ”seuraavan Ukrainan”.¹⁵

Sandu on todennut, että yhdentymisellä Romanian kanssa ei ole enää tarpeeksi kannatusta moldovalaisten keskuudessa, minkä vuoksi Moldovan tulee tavoitella tulevaisuutta itsenäisenä EU-jäsenmaana jo vuoteen 2030 mennessä.¹⁶ ¹⁷ Yhä useampi moldovalainen omistaa myös Romanian passin, ja tällaisen pehmeän yhdentymisen kautta heistä nauttii jo nyt monista EU-kansalaisuuden tuomista hyödyistä.

EU-Moldovan mahdollisuus riippuu siitä, kuinka pitkään Moldovan kansalaisten tuki Sandun ja

PAS-puolueen länsisuuntaukselle jatkuu. Ajatus kilpailussa kahdesta erilaisesta tulevaisuudesta roolinsa on niin energialla, kauppasuhteilla, oikeusvaltion rakentamisella kuin myös kamppailulla disinformaatiota vastaan. Samalla EU:n on osoitettava, että se on sitoutunut koko Moldovan integraatioon, ei vain sen EU-myönteisen kansanosan.

GEORGIA: Riittääkö pelkkä unelma?

10.3.2023 Georgian parlamentti äänesti laajojen mielenosoitusten jälkeen kumoon esittämänsä lakiluonnoksen ”ulkomaisten agenttien rekisteröintijärjestelmästä”. Vaikka luonnoksen laatijoiden mukaan esimerkkinä oli Yhdysvallat, kansainvälisesti lakiluonnoksen katsottiin vertautuvan Venäjällä voimassa olevaan lakiin, jota on käytetty kansalaisyhteiskunnan tukahduttamiseen, ja sen nähtiin olevan eksistentiaalinen uhka Georgian EU-jäsenyyspyrkimyksille. Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov syytti mielenosoittajia pyrkimyksestä Euromaidan-henkiseen vallanvaihtoon.¹⁸ Tapahtumien kulku on kokonaisuudessaan symbolinen kuvaus Georgian poliittisesta tilanteesta.

Georgia, Venäjän osittain miehittämä rajanaapuri Kaukasuksella, oli yksi kolmesta valtiosta, jotka jättivät EU-jäsenhakemuksensa pian sen jälkeen, kun Venäjä helmikuussa 2022 aloitti laajamittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa. Ukrainan puolustustaistelu herätti laajat sympatiat eurooppalaismielisessä kansakunnassa, joka on itsekin, vuonna 2008, joutunut Venäjän sotatoimien kohteeksi. Kun Euroopan komissio hyväksyi vuonna 2022 Moldovan ja Ukrainan ehdokasmaiksi, Georgialle se asetti ehdoiksi 12 toteutettavan uudistuksen listan.¹⁹

11 Mitchell, 2022.

12 Catus, 2023.

13 AP News, 2023.

14 Tanas, 2023.

15 Kluth, 2023.

16 Wilkenfield, 2023.

17 Bloj, 2023.

18 Megrelidze, 2023.

19 Euroopan komissio, 2022. COM(2022) 40 final.

Huhtikuussa 2023 tavoitetta EU-jäsenyydestä kannatti jopa 89 % georgialaisista, mikä oli historian korkein tulos.²⁰ Vaikka maata kerran pidettiin EU:n itäisen kumppanuuden mallioppilaana, sen demokratian tila on viime vuosina heikentynyt tavalla, josta on tullut uhka EU-haaveiden toteutumiselle.²¹ Maassa valtaa on yli kymmenen vuotta pitänyt Georgianlainen unelma-puolue, jonka perustajan, Venäjällä rikastuneen miljardööri Bidzina Ivanišvilin, arvioidaan toimivan edelleen sen kiistattomana taustavoimana.²² Mm. Euroopan parlamentti on vaatinut Ivanišvilin sanktioimista hänen roolistaan Georgian demokratian heikentämisessä.²³

Georgian politiikkaa on läpi sen itsenäisen lähihistorian leimanneet vahvat johtajat, johtohahmojen raaka poliittinen kilpailu ja syvät poliittiset kriisit. Pääpuolueiden välillä ei ole merkittäviä julkilausuttuja ideologisia eroja, ja puoluejärjestelmä on hyvin eliittivetoinen. Kuten sen pääkilpailijan, Mihail Saakašvilin ehdottoman länsisuuntautuneen ja valtakautensa aikana maata demokratisoineen Yhdistyneen kansalliskokouksen (UNM), myös Georgianlaisen unelman julkilausuttu linja on nopea EU- ja Nato-integraatio, mutta sen lisäksi puolue on luvannut normalisoida maan suhteet Venäjään.²⁴

Ivanišvili on perustellut linjaansa, ”strategista kärsivällisyyttä” Venäjän suhteen, pragmaattisena suhtautumisena valtavaan rajanaapuriin, joka tuo maahan sitä vakautta, mitä länsi-integraatio edellyttää. Erityisesti nykyisen pääministeri Irakli Garibašvilin kausi on kuitenkin herättänyt kysymyksen siitä, missä määrin puolueen tavoite eurooppalaisesta integraatiosta on aito, ja missä määrin tietä on sabotoitu tarkoituksen mukaisesti.²⁵

Ukrainan sodan käynnistyttyä Garibašvili on ollut haluton osallistumaan Venäjälle asetettuihin talouspakotteisiin, ja maasta on tullut huomattava kauttakulkumaa venäläisille ja Venäjän ulkomaankaupalle. Samaan aikaan Garibašvili on vahvistanut suhteita autoritaarisiin johtajiin, joihin lukeutuvat niin Kiinan Xi, Putin kuin Unkarin Viktor Orbán. Provokatiiviset lausunnot niin länsimaiden ulkopoliitikasta kuin liberaalidemokraattisista arvoista ovat olleet omiaan heikentämään maan välejä EU:hun ja perinteisiin ystäviin Natossa.^{26 27}

Samaan aikaan, kun Georgian kansa odottaa lähes yhtenä rintamana maan pääsyä osaksi eurooppalaisten demokratioiden yhteisöä ja pois kahden geopoliittisen blokin välimaastosta, hallitus on ohjannut maata lupauksistaan huolimatta lähes päinvastaiseen suuntaan, joka voisi tehdä maasta jopa Venäjän jalansijan Kaukasuksella.²⁸

Poliittista järjestelmää jumiuttava polarisaatio, oligarkkien valta ja poliitikkojen valta mediassa ovat kaikki ongelmia, joihin tarttumista EU on pitänyt edellytyksenä ehdokasjäsenyyden statuksen myöntämiselle.²⁹ Tämä edellyttäisi valtapuolueelta ja sen taustahahmoilta kuitenkin vielä mittavia myönnytyksiä. Keskustelu on ollut tulenkatoista, ja syyskuussa Georgian parlamentin puhemies syytti Ukrainan georgialaistaustaisia virkamiehiä suunnitelmasta järjestää Georgiassa vallankumous, jos EU hylkää ehdokashakemuksen.³⁰

Euroopan unionille vuoden 2023 lopulla koitettava päätös Georgian jäsenyyshakemuksen hyväksymisestä tai viivästyttämisestä on dilemma, jossa millä tahansa ratkaisulla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Neuvottelupöydälle nousevat niin turvallisuuspoliittiset strategiset

20 James, 2023.

21 Paul ja Maisuradze, 2023.

22 Genté, 2022.

23 Euroopan parlamentti, 2023/2543(RSP).

24 Gegeshidze ja de Waal, 2021.

25 Genté, 2023.

26 Gujabidze, 2023.

27 Katamadze, 2023.

28 Front News Georgia, 15.9.2023.

29 Várhelyi, 2023

30 Front News Georgia, 18.9.2023.

tavoitteet, suhtautuminen vaikeaan neuvottelukumppaniin ja EU:n todellinen kyky vakuuttaa georgialaiset siitä, että ”eurooppalaista unelmaa” kannattaa edelleen seurata.

UKRAINA: Rauhanprojektin tulikoe

Euroopan unioni syntyi sodan jälkeisestä tarpeesta varmistaa, etteivät eurooppalaiset maat enää kävisi sotia keskenään. Nykyistä laajenemisen aaltoa ajaa myös sodan kokemus.

Venäjän ja EU:n välisistä maista Ukraina on ylivoimaisesti suurin ja väkirikkein. Jo parinkymmenen vuoden ajan on Ukrainan integroituminen EU:hun ollut jotenkin esillä. EU:n suurimman laajenemisaallon, vuoden 2004 itälaajenemisen, toimeenpanija Romano Prodi oli ehdottanut Ukrainan integroimista EU:hun jo vuonna 2003. Ajatus jäi pitkään taustalle, kun eurokriisin käynnistyttyä blokki keskittyi lähinnä sisäisten haasteidensa ja ristiriitojensa ratkaisemiseen, ja jätti seuraavat laajentumissuunnitelmat hamaan tulevaisuuteen.

Sisäinen väittely tulevaisuudesta ja EU-suuntautumisesta ovat myös muovanneet Ukrainan sisäpolitiikkaa. Ukraina laati vuonna 2012 EU:n kanssa niin sanotun assosiaatiosopimuksen, jonka tarkoitus oli sopeuttaa maata EU-jäsenyyden vaatimiin teknisiin ja kaupallisiin standardeihin – tarjoten samalla etusijan pääsyä EU-alueen markkinoihin, tutkimukseen ja taloudelliseen tukeen. Kun sopimus jäätty ratifikaatiovaiheeseen venäjämielisen presidentti Viktor Janukovytsin kaudella, siitä alkanut tapahtumaketju johti vuoden 2014 keväällä Euromaidaniksi kutsuttuun vallankumoukseen, Krimin miehitykseen ja Itä-Ukrainan sodan alkuun.

Pitkään Euromaidanin jälkeen katsottiin, että ehdokasmaankin status jäisi Ukrainalle kaukaisek-

si haaveeksi, sillä maassa oli alkanut pitkittynyt konflikti ja maan hallinnolliset instituutiot olivat edelleen kaukana EU-jäseneltä vaaditusta minimitasosta, mistä esimerkkinä oli korruption laajuus.³¹ Kun Ukrainalle myönnettiin kesällä 2022 EU-ehdokasmaan status, kyseessä oli poikkeuksellinen solidaarisuuden osoitus maalle, joka oli joutunut bruttaalin hyökkäyksen kohteeksi.

Ehdokasstatuksen saaminen ei kuitenkaan ole ratkaissut käytännön haasteita jäsenyyden pölyllä. Voitto Venäjältä ja territoriaalisen yhtenäisyyden palauttaminen avasi Ukrainalle tasaisemman tien kohti EU-jäsenyyttä. Mikäli EU-jäsenyysskeskustelut etenevät Ukrainan sodan pitkittyessä muuttaisi prosessi taas EU:n luonnetta perustavanlaatuisesti – tehdessä unionista liittouman, jonka rajalla käytäisi ensi kertaa avointa suurvaltasotaa.

EU-jäsenyyden ehdollisuus on ollut ikkuna edistää oikeusvaltion kehitystä ja korruption torjuntaa, jotka olivat myös presidentti Zelenskyin keskeisimpiä poliittisia tavoitteita ennen tämän nousua vastarinnan ja Ukrainan selviytymistais-telun symboliksi.³²Nämä prosessit ovat jatkuneet myös sodan aikana, sillä Ukrainalle ja ukrainalaisille on entistä tärkeämpää identifioitua eurooppalaisiksi.

Tammikuussa 73 % ukrainalaisista asettui puolustamaan poliittisia uudistuksia, joita EU-jäsenyys vaatii. Merkittävää on, että Ukrainaa kauan määrittänyt poliittinen jakolinja Itä-Ukrainassa menestyneiden venäjämönteisten ja Länsi-Ukrainaan painottuneiden eurooppasuuntautuneiden puolueiden välillä samoin kuin kielikysymys on käytännössä kadonnut.

Ukrainan jäsenyyslakemus on konkreettinen esimerkki uudesta vaiheesta, jossa EU:n laajenemista pohditaan turvallisuuspolitiikka edellä. Laajentumisen merkitys on ensisijaisesti sofiallinen ja sillä on geopolitiittista symboliarvoa.

31 Sapir, 2022.

32 Ventura ja Sirbiladze, 2023.

Näin vaikka Ukrainan taloudellista lähentymistä Eurooppaan voidaan pitää yhtenä Ukrainan kriisin juurisyyistä.³³

Ukrainan jäsenyyden mahdollisia vaikutuksia EU:n sisämarkkinaa ei silti pidä unohtaa. Ukrainan – maailman kolmanneksi suurimman viljanviejän – maataloustuotteet ja sen maatalousjätit keräisivät nykyisellään poikkeukselliset hyödyt unionin maataloustukipolitiikasta ja täytätisivät helposti EU:n markkinan.³⁴ Maataloustuotteiden vienti ja tuonti on nykyiselläänkin jo herättänyt kitkaa Puolan kanssa, ja EU:n vaikutusvaltaisen maataloussektorin reaktio muutokseen voisi olla rajua.

Arvioiden mukaan jo ensimmäisen sotavuoden jälleenrakennuksen kustannukset tulevat olemaan lähes 400 miljardia euroa, ja EU on jo lupautunut kustantamaan ja lainoittamaan siitä merkittävän osan.³⁵ Ukrainasta on tullut taloudellisesti riippuvainen sen tukijamaista, ja köyhän valtion markkinoiden avaaminen EU:n kauppamahtien suuntaan voi jälleenrakennuksen aikana johtaa nopeaan talouksien integraatioon, jota ei kuitenkaan käytäisi Ukrainan ehdoilla. Samalla liittyminen EU:hun tekisi monesta nykyisestä nettosaajasta nettomaksajan.³⁶

Väkirikasta Ukrainasta tulisi myös EU:n viidenneksi suurin jäsenmaa n. 42 miljoonalla kansalaisellaan Saksan, Ranskan, Italian ja Espanjan jälkeen. EU:n jäsenenä, Ukrainasta tulisi suoraan myös EU:n yksi suurimpia vaikuttajia, jolle lohkaistaisiin merkittävä poliittinen vaikutusvalta EU:ssa.

Jäsenyydestä käydään jatkuvaa keskustelua vaikka ratkaistavana on rintamasota, joka uhkaa jäädä mantereen uusimmaksi pitkittyneeksi konfliktiksi. Rauhan solmimisen jälkeenkin Ukrainalla ja EU:lla olisi vielä pitkä ja haastava tie

33 Lehne, 2023.

34 Lorenzen ja Wetzels, 2023.

35 Maailmanpankkiryhmä, 2023.

36 Bastasin, 2023.

kuljettavanaan. Silloin mitataan solidaarisuuden lisäksi EU-maiden todelliset halut ja kyvyt integroida uusia maita osaksi yhteisöään – ja pitää sodan aikana tehdyt lupaukset käytännössä, samoin kuin Ukrainan kyky ottaa EU:n jäsenyyteen tarvittavat kehitysaskeleet.

KOSOVO: Pitkällä polulla valoisaan tulevaisuuteen

Pian Ukrainan sodan alun jälkeen Kosovon parlamentti vaati maan hallitusta edistämään kaikin keinoin jäsenyyttä Natossa, EU:ssa ja Euroopan neuvostossa. Joulukuun 15. päivänä 2022 Kosovo jättikin virallisen jäsenhakemuksen Euroopan unioniin. Kosovo on Länsi-Balkanin viimeinen valtio, joka näin teki, ja ensimmäinen hakijavaltio, jonka itsenäisyyden vain osa EU:n jäsenmaista on tunnustanut. Jäsenyyden hakemista pidetään symbolisena, sillä jäsenyys on vielä pitkän tien päässä.

YK hallinnoi Kosovoa sen jälkeen, kun Naton pommitukset pakottivat Serbian vetämään joukkonsa itsenäisyyttä tavoitteleesta maakunnasta, jonka autonomian Serbian presidentti Slobodan Milosevic oli kumonnut 1989. Jugoslavian hajoamisen jälkeen Kosovon albaaniväestö eli järjestelmässä, joka tuki laillisesti heidän sortoaan. Albaanivirkahenkilöt oli erotettu valtion viroista. Yhteiskunnan toiminnot (koulut ja klinikat) siirtyivät yksityiskoteihin. Vuoden 1999 sota avasi albaaniväestölle uuden tulevaisuuden YK:n siviilihallinnon alla ja Naton KFOR-joukkojen suojeluksessa.

Kansainvälinen yhteisö pyrki löytämään neuvotteluratkaisun Kosovon statusta koskevaan kysymykseen. Serbia (liittolaisineen YK:n turvallisuusneuvostossa) ei kuitenkaan hyväksynyt Kosovon itsenäisyyttä, jota YK:n erityislähetiläs Martti Ahtisaari neuvottelutiimeineen ehdotti.

Katsottuaan itsenäistymisen epäonnistuneen YK:n kautta Kosovon johtajat julistivat maan itsenäiseksi 17. helmikuuta 2008 – luvaten noudattaa Ahtisaaren suunnitelmaa Kosovon asemasta ja kutsua maahan EU:n siviilikriinhallintaoperaatio. Kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) totesi 22. heinäkuuta 2010 antamassaan neuvoo-antavassa lausunnossa, että ”17. helmikuuta 2008 annettu Kosovon itsenäisyysjulistus ei rikkonut kansainvälistä oikeutta” vahvistaen näin Kosovon itsenäisyysjulistuksen laillisuuden.

Euroopan unionin oikeusvaltiomissio (EULEX) on EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan laajin siviilioperaatio. EULEX-operaatio herätti sekä paikallisen väestön että kansainvälisen yhteisön keskuudessa suuria toiveita, joita se ei ole pystynyt toteuttamaan. Vuosia sitten esitetyt korruptioepäilyt ovat heikentäneet luottamusta operaatioon, jolla oli aluksi suuret valtuudet niin rikostutkinnassa kuin tuomioistuimissa. Myöhemmin toiminnasta on tullut neuvoo-antavaa ja täten ennemminkin teknistä valtionrakentamista kuin poliittisen kulttuurin kehittämistä. Ilman EU-operaatiota Kosovossa tuskin olisi kuitenkaan yhtä toimivia poliisivoimia, oikeus- ja syyttäjälaitosta tai vankeinhoitoa, jotka kaikki rakennettiin kansainvälisen yhteisön tuella sodan jälkeen.³⁷

Itsenäisyydestään Kosovo kiittää kuitenkin ennen kaikkea Yhdysvaltojen tukea 1990-luvulla. Maa katsoo usein kohti Yhdysvaltoja vaikeissa tilanteissa. Osa katsoo, että ilman Nato-joukkoja ja Yhdysvaltain tukea Länsi-Balkanin tilanne saattaisi olla paljon epävakampi. Kosovon poliisi on toki ensimmäinen toimija mellakkatilanteissa. EULEXin poliisit tukevat Kosovon poliisia tarvittaessa. Kuitenkin KFOR-joukot ovat yhä alueella ja vakauttavat erityisesti Kosovon serbiemmistöisiä alueita. Esimerkiksi pohjoisrajalla puhkeaa säännöllisesti levottomuuksia.

Kosovo on ollut pitkään potentiaalisten EU-jäsenmaiden listalla, ja Eurooppa-neuvosto on antanut sille selkeän ”eurooppalaisen perspektiivin”. Haasteena on kuitenkin erityisesti toinen hakijamaa Serbia, joka pitää Kosovoa edelleen kapinallisena maakuntanaan. Josep Borrell kuvasi 2020 Kosovo-Serbia-suhteiden normalisointia testinä EU:lle osoittaa, että se kykenee ratkaisemaan ongelmia lähialueillaan.³⁸ Toistaiseksi näytöt ovat vielä ohuita.

Vaikka Euroopan parlamentti on jo vuonna 2010 kehottanut kaikkia EU-maita tunnustamaan Kosovon itsenäisyyden, Espanja – jonka vastustus on erityisen suurta maan omien separatistahaasteiden vuoksi –, ja Slovakia, Kypros, Romania ja Kreikka – joilla myös omat sisäpoliittiset syynsä - eivät ole vielä sitä tunnustaneet. Kunnes kaikki jäsenmaat tunnustavat itsenäisyyden, ei EU voi käsitellä Kosovon jäsenprosessia samoin kuin muiden hakijamaiden.³⁹

Osa näistä viidestä maasta voisi olla valmiita tunnustamaan Kosovon itsenäisyyden, mikäli myös Serbia niin tekee. EU:n jakama tavoite koko Balkanin integraatiosta EU:hun – ja kauemmas muiden suurvaltojen valtapiiristä – kun ei onnistu ilman Kosovoa.

Pelkona on myös, että ensin EU:hun liittyvä maa (Kosovo tai Serbia – ehdokasmaa jo vuodesta 2012) voi käyttää veto-oikeuttaan toisen jäsenyyden estämiseen. Suhteiden normalisointidialogissa on syntynyt lukuisia sopimuksia Serbian ja Kosovon välillä, mutta perimmäisiä erimielisyyksiä ei ole saatu ratkaistua. Epävarmuus EU-prospekteista, esimerkiksi viisumivapauden hidaskäynnin eteneminen muihin Länsi-Balkanin maihin verrattuna, vähentää myös kosovolaisien uskoa EU-jäsenyyteen. Jos muut Länsi-Balkanin asukkaat ovat saaneet matkustaa viisumivapaasti EU:n alueella jo yli 10 vuotta, kosovolaiset saavat yhä odottaa viisumivapautta vuoden 2024 alkuun.

37 Fetahu, 2022.

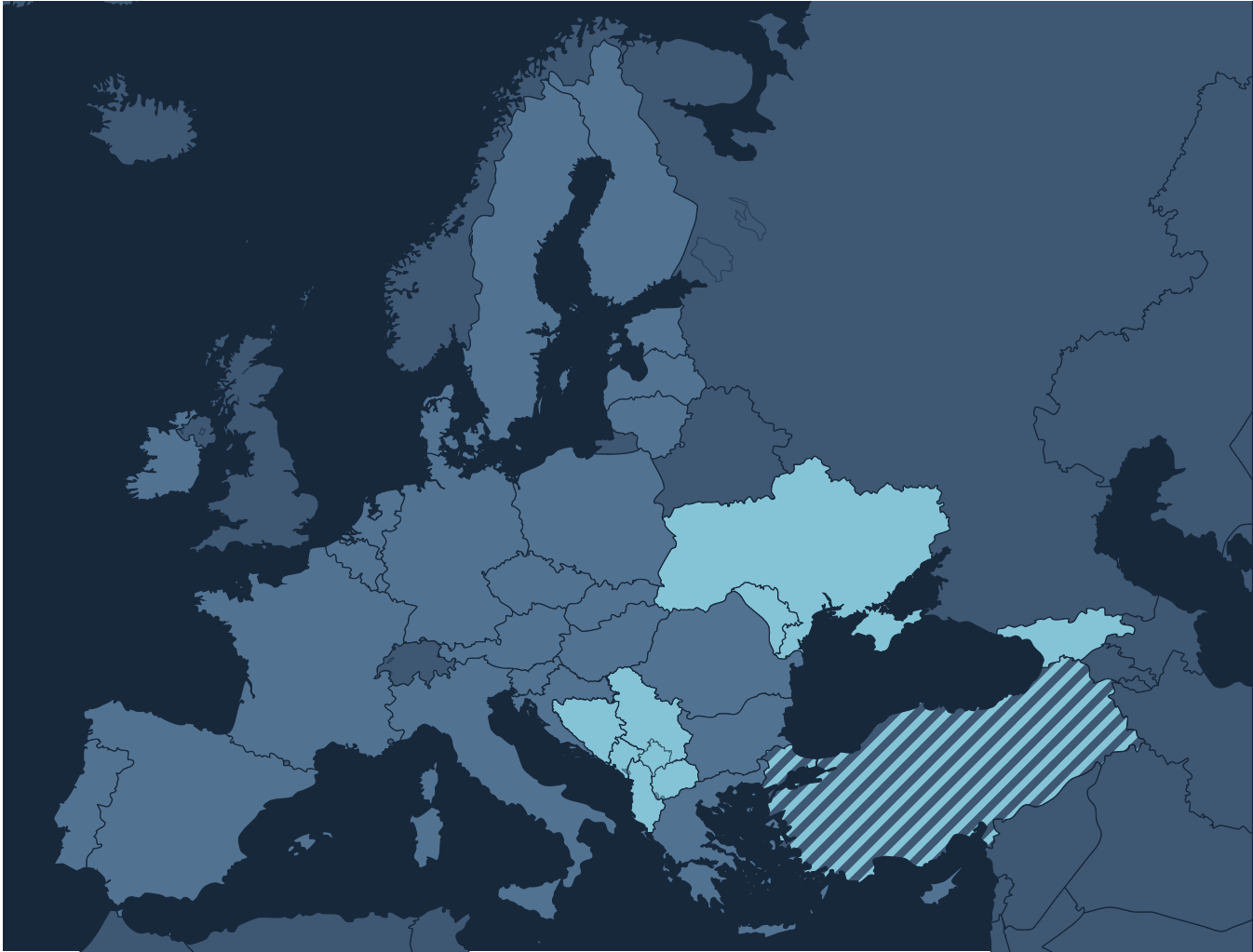
38 Peel ja Hall, 2020.

39 Chastand ja Jacqué, 2022.

Kosovon epävarma kansainvälinen status ei kuitenkaan ole vienyt kosovolaisten tulevaisuudenuskoa, jota itsenäisyys on tuonut. IRI:n vuoden 2020 kyselytutkimuksessa 52 prosenttia kosovolaisista katsoi, että nuorilla on maassaan edessä hyvä tulevaisuus – esimerkiksi Bosnia-Hertsegovinassa samaan ei uskonut

juuri kukaan. EU:n ulkopuolella olevista entisistä Jugoslavian maista Kosovo oli ainoa, jossa enemmistö piti elämäänsä (varsin oikeutetusti) parempana nyt kuin ennen Jugoslavian hajoamista. Myös näkemys demokratian tasosta oli maassa tutkimuksen korkein.⁴⁰

40 International Republican Institute, 2020.

PIDÄKKEITÄ JÄSENYYDELLE

BOSNIA-HERTSEGOVINA

- **Kahdenväliset kiistat:** Jännitteet Serbian kanssa, mm. kysymys Srebrenican kansanmurhan tunnustamisesta ja sotarikos-oikeudenkäynneistä.
- **Etnisesti jaettu valtio:** Bosniakki-, kroaattija serbiapuolueiden väliset erimielisyydet ovat johtaneet poliittiseen umpisolmuun monimutkaisessa valtioliitossa.
- **Ulkopoliittinen ristiveto:** Haasteita tuo erityisesti Serbitasavallan ulkopoliittinen suuntautuminen kohti Serbiaa – ja Venäjää, jolle asetettavat sanktiot entiteetin presidentti Milorad Dodik on määrätietoisesti estänyt veto-oikeudellaan.

MOLDOVA

- **Transnistrian sovittamaton konflikti:** Venäläisjoukkojen läsnäolo Transnistriassa vaikuttaa Moldovan sisäiseen turvallisuuteen ja rajavalvontakykyyn.
- **Venäjän hybridivaikuttaminen:** Venäjä käy parhaillaan hybridisotaa Moldovassa, mikä ilmenee disinformaationa, vale uutisina, kyberhyökkäyksinä ja tukena oppositioryhmille. Poliittisen ja taloudellisen painostuksen tavoitteena on kasvattaa kansalaisten haluja tukeutua EU:n sijasta Venäjään.
- **Jakautunut tulevaisuuskuva:** Moldovan yhteiskunta ja politiikka ovat historiallisista syistä syvästi jakautuneita, ja maan ulkopoliittinen suuntautuminen on vaihdellut itsenäisyyden aikana useita kertoja. Hybriditoimenpiteet pyrkivät hyväksikäyttämään tätä jakolinjaa.

GEORGIA

- **Demokratian heikkeneminen:** Georgian unelma –puolueen valtakaudella Georgian demokratian ja oikeusvaltion tila on heikentynyt.
- **Abhaasia ja Etelä-Ossetia:** 90-luvun väkivaltaisuuksissa irtautuneet separatistialueet Venäjä tunnusti itsenäisiksi lyhyen sodan päätteeksi 2008. Venäjä on vahvistanut alueiden rajoja ja otetaan niiden päätöksenteossa.
- **Ristiriitaiset tavoitteet:** Georgian hallituksen todellisia haluja edetä jäsenyyspolulla, sekä sanojen ja tekojen yhteneväisyyttä on kyseenalaistettu.
- **Ulkopoliittinen ristiveto:** Georgian nykyjohto ei ole ollut halukas osallistumaan EU:n Venäjälle asettamiin pakotteisiin. Samaan aikaan Venäjän jalansija maassa on kasvanut.

UKRAINA

- **Aktiivinen rintamasota:** Venäjän hyökkäyksen torjuminen on Ukrainan ensimmäinen prioriteetti, joka asetuu kaiken muun edelle. Sodan kestolla ja lopputuloksella on poikkeuksellisen ratkaiseva vaikutus Ukrainan, Venäjän ja EU:n välisten suhteiden tulevaisuuteen.
- **Taloudelliset kustannukset:** Ukraina on Euroopan köyhin valtio. Nykyisillä säännöillä se olisi EU-jäsenenä oikeutettu tulonsiirtoihin, jotka voisivat kattaa jopa 40 % EU:n nykyisestä budjetista. Toisaalta EU-maat ovat jo nyt lupautuneet mittavaan jälleenrakennustukeen.
- **Instituutiot:** Vaikka Ukraina on tehnyt merkittäviä uudistuksia korruption torjumiseksi, se on edelleen merkittävä ongelma maan politiikassa ja taloudessa. Jotkin EU:n jäsenmaat ovat huolissaan siitä, että tämä tekisi unionin hallinnoinnista entistä vaikeampaa.

KOSOVO

- **Vaillinainen tunnustus:** EU on kannustanut Kosovoa etenemään uudistuksissa ja normalisaatioprosessissa lupaamalla tulevaisuutta osana unionia, mutta niin kauan kuin osa jäsenmaista ei tunnusta maan itsenäisyyttä, ei jäsenyys ole mahdollinen.
- **Jännitteet Serbian kanssa:** Suhteiden normalisaatioprosessi Serbian kanssa on polkenut vuosia paikallaan, ja jännitteet Pohjois-Kosovossa ja Serbian rajalla kärjistyvät edelleen toisinaan väkivaltaisiksi.

EU-JÄSENYYDEN LUPAUKSIA

BOSNIA-HERTSEGOVINA

- **Talouskasvu:** Taloudellinen integraatio ja vapaa työvoiman liikkuvuus voivat tuoda mukanaan omat ongelmansa, mutta ne saattavat samalla olla ratkaisu maan korkealle työttömyydelle.
- **Konfliktinratkaisumekanismit:** EU:lla on pitkä historia diplomatiassa ja konfliktinratkaisussa. Se voi tarjota sovittelun, dialogin ja neuvottelupalustoja Bosnia ja Hertsegovinan sisäisten ja ulkoisten kiistojen ratkaisemiseen.
- **Kansalaisyhteiskunta:** EU voi vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa vahvistaen samalla poliittista osallisuutta ja politiikan uusiutumista.
- **Vahvat naapurisiteet:** EU-jäsenenä Bosnia ja Hertsegovina voisi hyötyä jäsenyyden mukanaan tuomista vapauksista ja rajat ylittävästä yhteistyöstä. Yhteiset alueelliset hankkeet ja dialogit tiivistävät suhteita naapurimaiden kanssa.

MOLDOVA

- **Taloudellinen tuki:** EU-maiden rooli Moldovan energiakriisin ratkaisussa on esimerkki siitä, miten tiiviimmät taloudelliset suhteet voivat vähentää maan alttiutta Venäjän painostukselle ja parantaa elinkustannusten kanssa painivan maan taloudellisia oloja.
- **Integraatio ja sovittelu:** EU-integraation, kuten EU-Moldova-assosiaatiosopimuksen, hyötyjen valuminen myös Transnistrian alueelle voi vahvistaa alueen haluja integroitua muuhun Moldovaan. Myös Kyproksen esimerkki osoittaa, että este ei ole ylittämätön.
- **Jäsenyyssprosessi:** Moldova on edistynyt useissa keskeisissä jäsenyysskriteereissä, kuten korruption torjumisessa ja oikeusvaltion uudistamisessa. Uudistukset lisäävät poliittista vakautta ja kasvattavat kansalaisten luottamusta hallintoon.

GEORGIA

- **Integraation eteneminen:** EU:n ja Georgian assosiaatiosopimus astui voimaan 2016, tarjoten Georgialle pääsyn joihinkin Euroopan yhtenäismarkkinoiden sektoreihin sekä viisumivapaan matkustamisen EU:hun. Nykyään EU on Georgian suurin kauppakumppani.
- **Turvallisuuspoliittinen asema:** EU-jäsenyyttä ja ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö vahvistaisivat Georgian turvallisuutta Venäjän rajanaapurina ja auttaisivat torjumaan hybridi-vaikuttamista.
- **Kansan sitoutuminen:** Päätymisen osaksi eurooppalaisten demokratioiden yhteisöä on ollut georgialaisten pitkän aikavälin tavoite, jolla on kansan vankka tuki.

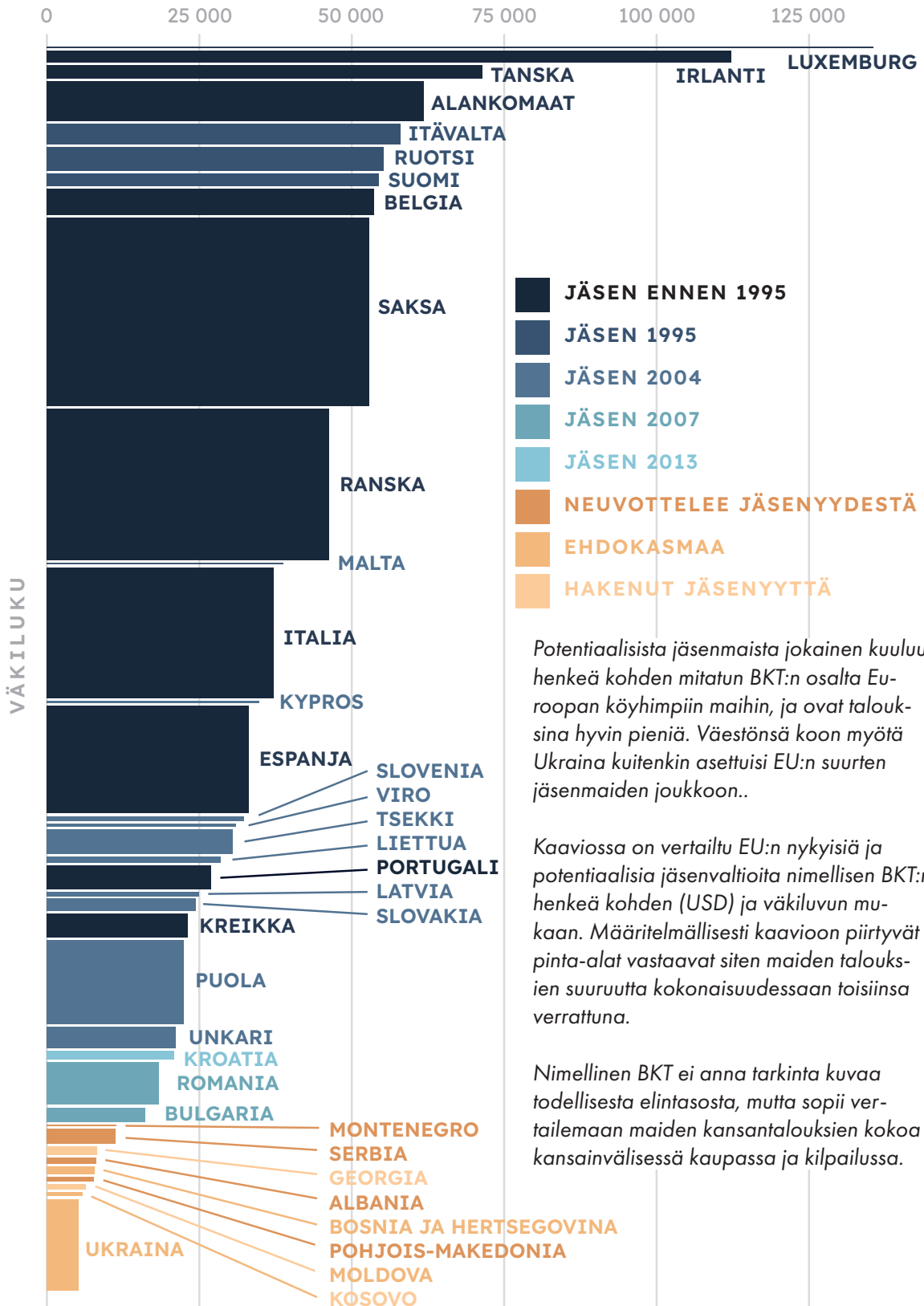
UKRAINA

- **Turvallisuus:** Ukrainan liittyminen EU:hun voisi vahvistaa unionin asemaa geopolitiittisena liittoumana ja Venäjän vastavoimana. EU-jäsenyyttä olisi looginen lopputulos Ukrainan pitkälle ja vaikealle tielle irti Venäjän valtapiiristä.
- **Talousoikeuskehitys:** EU:n ja Ukrainan assosiaatiosopimus on jo tuonut merkittäviä taloudellisia hyötyjä Ukrainalle, ja täysi jäsenyyttä avaisi maalle pääsyn EU:n sisämarkkinoille.
- **Oikeusvaltiokehitys:** Ukrainassa on vahva tuki EU-jäsenyydelle, ja EU:n tuki ja vaatimukset demokraattisista uudistuksista auttaisivat Ukrainaa sitoutumaan oikeusvaltiokehityksen tielle ja vahvistamaan maan kansalaisyhteiskuntaa.

KOSOVO

- **Integraation vieminen loppuun:** Kosovo on integroinut talouttaan ja valtiotieteen osaksi EU:ta pitkään. Esimerkiksi viisumivapauden kohdalla eteneminen on kuitenkin ollut hidasta.
- **Toiveiden täyttyminen:** Kosovo on katsonut länteen koko itsenäistymisprosessinsa ajan. 93 prosenttia kosovolaisista kannatti vuonna 2020 EU-jäsenyyttä.

BKT HENKEÄ KOHDEN (NIMELLINEN) (US\$), IMF 2023

Potentiaalisista jäsenmaista jokainen kuuluu henkeä kohden mitatun BKT:n osalta Euroopan köyhimpiin maihin, ja ovat talouksina hyvin pieniä. Väestönsä koon myötä Ukraina kuitenkin asettuisi EU:n suurten jäsenmaiden joukkoon..

Kaaviossa on vertailtu EU:n nykyisiä ja potentiaalisia jäsenvaltioita nimellisen BKT:n henkeä kohden (USD) ja väkiluvun mukaan. Määritelmällisesti kaavioon piirtyvät pinta-alat vastaavat siten maiden talouksien suuruutta kokonaisuudessaan toisiinsa verrattuna.

Nimellinen BKT ei anna tarkinta kuvaa todellisesta elintasosta, mutta sopii vertailemaan maiden kansantalouksien kokoa kansainvälisessä kaupassa ja kilpailussa.

LÄHDELUETTELO JA KIRJALLISUUTTA

Anđelić, Neven. 2023. "Nations in Transit 2023: Bosnia and Herzegovina." Freedom House. <https://freedomhouse.org/country/bosnia-and-herzegovina/nations-transit/2023>.

AP News. 2023. "Zelenskyy: Ukraine Caught Russian Plan to 'destroy' Moldova." Associated Press. 9.2.2023. <https://apnews.com/article/zelenskyy-politics-european-union-maia-sandu-moldova-90d280ff05db38b-f0685a96c2203286b>.

Bastasin, Carlo. 2023. "Want Ukraine in the EU? You'll Have to Reform the EU, Too." Brookings. Heinäkuu 2023. <https://www.brookings.edu/articles/want-ukraine-in-the-eu-youll-have-to-reform-the-eu-too/>.

BBC News. 2023. "Moldovan Court Bans Pro-Russian Party Sor." BBC News, 19.6.2023. <https://www.bbc.com/news/world-europe-65952878>.

Bloj, Ramona. "Une conversation avec Maia Sandu." 2023. Groupe D'études Géopolitiques. May 22, 2023. <https://geopolitique.eu/en/2023/05/22/a-conversation-with-maia-sandu/>.

Brzozowski, Alexandra. 2023. "EU readies 'substantial proposals' on enlargement in October, Várhelyi says." Euractiv, 1.9.2023, päivitetty 5.9.2023. <https://www.euractiv.com/section/enlargement-neighbourhood/interview/eu-readies-substantial-proposals-on-enlargement-in-october-varhelyi-says/>.

Caľus, Kamil. 2023. The Russian hybrid threat toolbox in Moldova: economic, political and social dimensions. *Hybrid CoE Working Paper* 23. European hybridituhkien torjunnan osaamiskeskus. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2023/04/20230413-Hybrid-CoE-Working-Paper-23-Moldova-WEB.pdf>

Chastand, Jean-Baptiste ja Philippe Jacqué, 2022. "Kosovo begins long road toward EU membership." *Le Monde*, 16.12.2022. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/12/16/kosovo-begins-long-road-toward-eu-membership_6007975_4.html.

Costa, Olivier (raportööri), Schwarzer, Daniela (raportööri), Berès, Pervenche, Gressani, Gilles, Marti, Gaëlle, Mayer, Franz, Nguyen, Thu, von Ondarza, Nicolai, Russack, Sophia, Tekin, Funda, Vallée, Shahin, Verger, Christine. 2023. *Report of the Franco-German Working Group on EU Institutional Reform: Sailing on High Seas: Reforming and Enlarging the EU for the 21st Century. Paris-Berlin*. <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/09/19/Paper-EU-reform.pdf>.

Euroopan komissio. 2022. "Commission Opinion on Georgia's Application for Membership of the European Union." COM(2022) 405 final. Bryssel: Euroopan komissio. <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Georgia%20opinion%20and%20Annex.pdf>

Euroopan parlamentti. 2023. "Resolution on the situation of the former President of Georgia Mikheil Saakashvili."

2023/2543(RSP). <https://www.europarl.europa.eu/delegations/fi/situation-of-the-former-president-of-geo/product-details/20230306DPU35681>.

Eurooppa-neuvosto. 2022. "Eurooppa-neuvoston kokous (15. Joulukuuta 2022) - Päätelmät." EUCO 34/22. <https://www.consilium.europa.eu/media/60894/2022-12-15-euco-conclusions-fi.pdf>.

Eurooppa-neuvosto. 2023. "Moldova." 27.3.2023. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/moldova/>.

Eurooppa-neuvosto. 2023. "Bosnia ja Hertsegovina." 20.7.2023. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/enlargement/bosnia-herzegovina/>.

Fedor, Helen, and Library Of Congress. 1995. "Federal Research Division. Belarus and Moldova: country studies." Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress: For sale by the Supt. of Docs., U.S. G.P.O, 1995. Pdf. <https://www.loc.gov/item/95045993/>.

Fetahu, Arber. 2022. Entrenched between enlargement fatigue and domestic obstacles: Kosovo's bumpy road towards the EU. *Clingendael Report 2022: The EU as a promoter of democracy or 'stabilitocracy' in the Western Balkans?* Helmikuu 2022. <https://www.clingendael.org/pub/2022/the-eu-as-a-promoter-of-democracy-or-stabilitocracy/>.

Front News Georgia. 2023. "PM Claims EU Will Have 'No Reasons' Ro Reject Georgia's Candidacy." *Front News Georgia*, 15.9.2023. <https://frontnews.ge/en/news/details/46755>.

Front News Georgia. 2023. "Ukraine has become "shelter" for Georgian "criminals" in high posts - Papuashvili." *Front News Georgia*, 18.9.2023. <https://frontnews.ge/en/news/details/46755>.

Gegeshidze, Archil ja Thomas de Waal. 2021. Divided Georgia: A Hostage to Polarization. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/files/TdW-AG_Future_of_Georgia_Final_Report_-_Polarization.pdf?ssp=1&dark-schemeovr=1&setlang=fi-FI&safesearch=moderate.

Genté, Régis. 2022. "Broken Dream: The Oligarch, Russia, and Georgia's Drift from Europe." European Council on Foreign Relations. 21.12.2022. <https://ecfr.eu/publication/broken-dream-the-oligarch-russia-and-georgias-drift-from-europe/#potential-crises>.

Genté, Régis. 2023. "Georgia: Terrible Dilemma for Europe." Fondation Robert Schuman. 19.6.2023. https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/674-georgia-terrible-dilemma-for-europe#ancre_10.

Gujabidze, Saba. 2023. "Georgia's Strategic Relationship with China Worries Partners in West." *Voice of America*, 16.8.2023. <https://www.voanews.com/a/georgia-s-strategic-relationship-with-china-worries-partners-in-west-/7227496.html>.

Henley, Jon. 2023. "Slovakia joins Poland and Hungary in halting Ukraine grain imports." *The Guardian*, 17.4.2023. <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/17/slovakia-joins-poland-hungary-halting-ukraine-grain-imports>.

Husu, Rikhard. 2023. "Analyysi: Ukrainan EU-polusta keskustellaan nyt toden teolla – maatalousjätin jäsenyys muuttaisi unionin valtasuhteita ratkaisevalla tavalla." *Yle*, 5.10.2023. <https://yle.fi/a/74-20053550>.

International Republican Institute, 2020. Western Balkans Regional Poll. 2.6.2020. https://www.iri.org/wp-content/uploads/2020/06/final_wb_poll_for_publishing_6.9.2020.pdf.

James, Emilia. 2023. "IRI Georgia Poll Finds Support for EU Accession High, Weariness of Russian Presence, Lack of Faith in Political Parties." International Republican Institute. 25.4.2023. <https://www.iri.org/news/iri-georgia-poll-finds-support-for-eu-accession-high-weariness-of-russian-presence-lack-of-faith-in-political-parties/>.

Katamadze, Maria. 2023. "What Happened with Georgia's NATO Ambitions?" *DW*, 14.7.2023. <https://www.dw.com/en/what-happened-with-georgias-nato-ambitions/a-66190054>.

Kluth, Andreas. 2023. "After Ukraine, Does Putin Have His Eyes on Another Country?" *Washington Post*, 28.2.2023. https://www.washingtonpost.com/business/after-ukraine-does-putin-have-his-eyes-on-another-country/2023/02/28/a975856a-b727-11ed-b0df-8ca14de679ad_story.html.

Lehne, Stefan. 2023. "A Reluctant Magnet: Navigating the EU's Absorption Capacity." *Carnegie Europe*. 21.9.2023. <https://carnegieeurope.eu/2023/09/21/relevant-magnet-navigating-eu-s-absorption-capacity-pub-90601>.

Lorenzen, Hannes ja Hans Wetzels. 2023. "Ukraine Joining the EU - An Elephant in the Room." *Agricultural and Rural Convention*. 19.6.2023. <https://www.arc2020.eu/ukraine-joining-the-eu-an-elephant-in-the-room/>.

Maa- ja kehitysministeriön työryhmä. 2023. "Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment." 2023/ECA/82. Maa- ja kehitysministeriö, 23.3.2023. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>.

Megrelidze, Sophiko. 2023. "Georgia Drops Foreign Agents Law after Massive Protests" *AP News*, 10.3.2023. <https://apnews.com/article/georgia-foreign-agents-law-protests-parliament-1ab288cb3a3ccf330830ce7cae5603e2>.

Michel, Charles. 2023. "Puheenjohtaja Charles Michelin puhe Bledin strategiafoorumissa." Suomenkielinen käännös. 28.8.2023. <https://www.consilium.europa.eu/fin/press/press-releases/2023/08/28/speech-by-president-charles-michel-at-the-bled-strategic-forum/>.

Mitchell, Ellen. 2022. "Belarus president stands in front of map indicating Moldova invasion plans." *The Hill*, 2.3.2022. <https://thehill.com/policy/international/596409-belarus-president-stands-in-front-of-battle-map-indicating-moldova/>.

Paul, Amanda ja Lana Maisuradze. 2023. "Georgia Must Get Its

Act Together to Become an EU Candidate Country." 27.3.2023. <https://www.epc.eu/en/Publications/Georgia-must-get-its-act-together-to-become-an-EU-candidate-country~4f4ad4>.

Peel, Michael ja Ben Hall. 2020. "EU's Neighbourhood 'Engulfed in Flames', Warns Foreign Policy Chief", *Financial Times*, 13.9.2020. <https://www.ft.com/content/aeb4c81-50d3-4aaa-9bf1-e6593b394047>.

Peltonen, Topias. 2023. "Venäjämieliset mielenosoittajat mahdollisesti maksettu paikalle – video kertoo, mistä Moldovan epävarmassa ti..." *Yle Uutiset*, 27.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20019888>.

Rupert, James. 2023. "At Ukraine's Edge, Russia Presses Hybrid War on Tiny Moldova." 27.7.2023. United States Institute of Peace. <https://www.usip.org/publications/2023/07/ukraines-edge-russia-presses-hybrid-war-tiny-moldova>.

Sapir, André. 2022. "Ukraine and the EU: Enlargement at a New Crossroads." *Intereconomics: Review of European Economic Policy*. 57(4): 213-217. <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/4/article/ukraine-and-the-eu-enlargement-at-a-new-crossroads.html>.

Tanas, Alexander. 2023. "Moldova No Longer Needs Russian Gas, Minister Says." *Reuters*, 16.3.2023. <https://www.reuters.com/business/energy/moldova-no-longer-needs-russian-gas-minister-says-2023-03-16/>.

Tervonen, Taina. 2022. "Bosnian uusi hajoamissota on aina lähellä." *Ulkopolitiikka*, 2022(1). <https://ulkopolitiikka.fi/lehti/1-2022/bosnian-uuksi-hajoamissota-on-aina-lahella/>.

Várhelyi, Olivér. 2023. "Press Remarks by Commissioner Várhelyi." Euroopan komissio. 22.6.2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_23_3460.

Ventura, Irakli ja Sirbiladze Elena. 2023. "The EU's Eastern Enlargement and Differentiated Democracy Support." *Carnegie Europe*. 11.9.2023. <https://carnegieeurope.eu/2023/09/11/eu-s-eastern-enlargement-and-differentiated-democracy-support-pub-90488>.

Von der Leyen, Ursula. "Unionin tila -puhe 2022." Suomenkielinen käännös. 14.9.2022. <https://state-of-the-union.ec.europa.eu/system/files/2022-09/SOTEU%202022%20Address%20FI.pdf>.

Wilkenfeld, Yoni. 2023. "Romania-Moldova Reunification: Three Scenarios." *GIS Reports*. 4.9.2023. <https://www.gisreportsonline.com/r/romania-moldova-reunification/>.

YK:n turvallisuusneuvosto. 2021. "Bosnia and Herzegovina Remains in Effect 'a Frozen Conflict' as Political Leaders Push Nationalistic Agendas, High Representative Tells Security Council." *UN Press*, 4.5.2021. <https://press.un.org/en/2021/sc14511.doc.htm>.

Tuettu
Eurooppa-tiedottamisen
valtionavuiista

**FESTINA LENTE –
KUINKA HITAASTI EU:N
PITÄISI KIIREHTIÄ
LAAJENTUMISTA?**

978-952-6679-29-7